

# DAMOHORSKÝ, Milan; MÜLEROVÁ, Hana; SMOLEK Martin a Tereza SNOPKOVÁ: Zemědělské právo

Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, 224 s. ISBN 978-80-7380-584-5.

Hana Musilová\*

V roce 2015 vyšla v nakladatelství Aleš Čeněk zajímavá kolektivní monografie nesoucí název *Zemědělské právo*. Tato monografie zaplnila místo, které bylo poměrně dlouho aktuální právní literaturou neobsazeno. V českém právním prostředí dostupné starší monografie, které se komplexně zabývaly zemědělským právem, byly vydány ještě před vstupem České republiky do Evropské unie<sup>1</sup>. Nepřekvapí tedy, že právní stav v nich zachycený již dlouhou dobu neodpovídal realitě současného zemědělského práva. Aktuální monografii, která současnou podobu zemědělského práva zachycuje, lze tedy jednoznačně vítat.

Autory kolektivní monografie *Zemědělské právo* spojuje jejich vazba na Katedru práva životního prostředí Univerzity Karlovy v Praze. Všichni se také věnují vybraným otázkám zemědělského práva či problematice se zemědělstvím související dlouhodobě, což dokládá jejich publikační i projektová činnost.<sup>2</sup> Dobrá orientace ve zpracovávaných tématech se promítla také do textu monografie.

Monografie *Zemědělské právo* si klade za cíl seznámit čtenáře se strukturou zemědělského práva. Zohledňuje přitom fakt, že struktura zemědělského práva je výrazně ovlivněna tím, že zemědělské právo velmi úzce navazuje zejména na právo životního prostředí a předpisy na ochranu veřejného zdraví. Prolíná se také s dalšími oblastmi práva, jako je například právo občanské či správní. S ohledem na výše uvedené je zřejmé, že se mo-

\* Mgr. et Mgr. Bc. Hana Musilová, Katedra práva životního prostředí a pozemkového práva, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno / Department of Environmental Law and Land Law, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: 323234@mail.muni.cz

<sup>1</sup> Konkrétně lze uvést publikaci *Zemědělské právo* autorů Milana Damohorského a Martina Smolka z roku 2001 (viz DAMOHORSKÝ, Milan, SMOLEK, Martin. *Zemědělské právo: učební pomůcka*. Praha: IFEC, 2001. Justis. ISBN 80-86412-11-3.) nebo publikaci *Nové zemědělské a lesní právo* autora Jaroslava Suchánka z roku 1996 (viz SUCHÁNEK, Jaroslav. *Nové zemědělské a lesní právo*. Praha: Prospektrum, 1996. ISBN 80-7175-046-8.)

<sup>2</sup> Viz například již v předchozí poznámce pod čarou zmíněné *Zemědělské právo* autorů Milana Damohorského a Martina Smolka, nebo grantový projekt GA ČR 407/08/1053 řešitelky Hany Müllerové, zpracovávající téma „Právní ochrana zvířat a péče o ně (aspekty mezinárodní, komunitární, vnitrostátní)“ nebo ještě před svatbou a změnou jména vydaný článek Terezy Snopkové na téma *Integrační tendence v oblasti práva životního prostředí se zaměřením na ochranu přírody a krajiny* (viz TICHÁ, Tereza (autor statě). *Integrační tendence v oblasti práva životního prostředí se zaměřením na ochranu přírody a krajiny*. Acta Facultatis Juridicae Universitatis Comenianae, Tomus XXIV, Univerzita Komenského Bratislava, 2006, s. 285–288.)

nografie, která sleduje cíl seznámit čtenáře se strukturou zemědělského práva, nemůže omezit pouze na zpracování témat pro zemědělství typických, kterými je rostlinná a živočišná výroba, nýbrž její záběr musí být významně širší. V případě monografie Zemědělské právo, jak bude více naznačeno níže, tomu tak skutečně je. Koncepce monografie a její obsah poměrně významně zohledňuje fakt, že právní vztahy upravené předpisy zemědělského práva se dotýkají značného množství lidských činností a v konečném důsledku se týkají, coby spotřebitele produktů zemědělství, každého. V textu monografie je zřetelná snaha o postižení jak poměrně zřejmých, tak i méně patrných vazeb, které výše uvedené dokládají. To lze mimo uvedení do aktuální struktury a obsahu zemědělského práva považovat také za významný přínos monografie Zemědělské právo.

Kromě toho, že monografie podává ucelený přehled a výklad české právní úpravy na jednotlivých úsecích zemědělství, pozornost je v ní věnována také mezinárodnímu a unijnímu právu, a to jak v podobě samostatných oddílů či poznámek uváděných průběžně v rámci jednotlivých kapitol, tak také v podobě dvou samostatných kapitol umístěných na samém konci monografie. Otevření problematiky právní regulace zemědělství v Evropské unii dává tušit, že jsou si autoři dobře vědomi role práva Evropské unie v zemědělství a toho, že je to právě společná zemědělská politika Evropské unie, která zajišťuje systém financování zemědělství prostřednictvím zemědělských dotací a která také udává, a i v budoucnu udávat bude, hlavní směry vývoje právní úpravy zemědělství.

I s ohledem na rozsah monografie, čítající 224 stran, je zřejmé, že nebylo v silách autorů postihnout všechny oblasti zahrnuté do zemědělského práva vyčerpávajícím způsobem a podrobně. Jako velmi vhodnou lze tedy hodnotit strategii, která byla autory zvolena, a to naznačit hlavní charakteristiky a souvislosti té které oblasti zemědělského práva a následně vyzdvihnout její podstatné nebo zvláště zajímavé prvky. Z hlediska struktury je monografie Zemědělské právo rozdělena celkem do 15 kapitol, které jsou dále členěny na podkapitoly a oddíly. Lze si povšimnout, že se autoři snažili o rovnoměrné rozdělení prostoru, který monografie nabídla, mezi jednotlivé kapitoly, které mají většinou, až na výjimky (například kapitola o živočišné výrobě, rostlinné výrobě nebo zemědělském právu Evropské unie) délku okolo 10 stran.

Úvodní kapitola monografie je, jak bývá dobrým zvykem, věnována uvedení do problematiky, zde tedy do problematiky zemědělského práva. Je tak učiněno za pomoci stručného historického exkurzu, z něž vyplývá mimo jiné to, odkud pramení určité komplikace zemědělské výroby. Na úvodní kapitolu navazuje kapitola věnována charakteristice zemědělského práva jako vědní disciplíny a důvodům jejího vzniku. V této kapitole je také provedeno představení systematiky zemědělského práva, stejně jako subjektů, se kterými se lze v zemědělství setkat. Dále je v kapitole coby základní právní předpis charakterizován zákon o zemědělství.

Přestože lze tvrdit, že se autoři monografie snažili ve svém výkladu vyhnout rozboru obecně známého základu, který vychází zejména z předpisů práva správního a občanského, stranou jejich pozornosti nemohla, s ohledem na její význam pro zemědělství, zůstat problematika vlastnictví a užívacích vztahů k půdě a jinému zemědělskému a lesnímu majetku. Autoři se rozhodli věnovat této problematice třetí kapitolu monografie. Ačkoli se osobně domnívám, že to nebylo nezbytně nutné, autoři v rámci výkladu neponechali stranou ani problematiku pozemkových reforem, které proběhly na území dnešní České republiky. Ovšem při zohlednění toho, že tyto reformy výrazně ovlivnily současný stav uspořádání půdy na území České republiky a s ohledem na to, že jsou i v současnosti problémy spojené s vlastnictvím půdy a restitucemi aktuální (v posledních letech zejména v souvislosti s tzv. restitucemi církevními), je zařazení tohoto tématu do monografie o zemědělském právu pochopitelné a akceptovatelné. V závěru třetí kapitoly je pak blíže pojednáno o pozemkových úpravách a o ochraně zemědělského půdního fondu.

Poměrně rozsáhlá čtvrtá kapitola je věnována živočišné výrobě a veterinární péči. Živočišná výroba představuje, vedle výroby rostlinné, základní větev zemědělství. V současné době je pro ni charakteristické, že je „sešněrována“ velkými množstvím právních pravidel, která musí chovatelé hospodářských zvířat dodržovat. Mimo těch obecně známých, ukládajících chovatelům povinnosti, jako je například povinnost zajistit zvířatům dobré životní podmínky a potravu, je prostor v monografii věnována také některým méně známým, jako jsou povinnosti, které musí chovatelé dodržovat například v souvislosti s přemísťováním a vnitrostátní přepravou zvířat, povinností v souvislosti s nákazami a jejich zdoláváním či povinností v souvislosti se zahraničním obchodováním se zvířaty. Stále aktuálním tématem, které nemohlo zůstat stranou pozornosti monografie o zemědělském právu, je také zdravotní nezávadnost živočišných produktů a pravidla, která se dotýkají zahraničního obchodování s nimi. Také touto problematikou se zabývá čtvrtá kapitola. S chovem nejen hospodářských zvířat souvisí rovněž právní úprava ochrany zvířat proti týrání. O té je, sice stručně, avšak výstižně, pojednáno v páté kapitole.

Počínaje šestou kapitolou se pozornost monografie obrací k rostlinné výrobě a rostlinolékařské péči. V rámci poměrně rozsáhlé šesté kapitoly se monografie pokouší vypořádat s nelehkou problematikou například právní úpravy osiva a sadby, rostlinolékařské péče nebo ochrany planě rostoucích rostlin a ochrany dřevin rostoucích mimo les. Na kapitole šestou vhodně navazuje kapitola sedmá, která je věnována zvláštním oblastem rostlinné výroby, které se těší vlastní speciální právní úpravě. Jedná se o oblast vinohradnictví, vinařství a chmelařství.

Zatímco až do sedmé kapitoly se systematika monografie jevila jako vhodná, osmá kapitola, věnovaná lesnímu hospodářství, může na čtenáře působit dojmem, že „poněkud vybočuje“. Lze se sice setkat s tím, že je i lesní hospodářství považováno za součást zemědělství, v současné době už však tato vazba a začlenění nemusí být vnímáno tak silně, neboť si právní úprava lesního hospodářství pro svou specifickou již vydobyla vlastní,

na zemědělství nezávislé, postavení, a to zejména v kontextu práva životního prostředí. To však nemění nic na tom, že je kapitola věnovaná lesnímu hospodářství zpracována velmi kvalitně, přehledně a informačně bohatě a její publikaci tak lze vítat, byť v rámci monografie o zemědělském právu.

Lze se domnívat, že podstatně méně rušivě, než předchozí kapitola, bude na čtenáře působit rozbor právní úpravy včelařství, rybářství a myslivosti, provedený v deváté kapitole. Včelařství lze totiž považovat za zvláštní druh živočišné výroby, neboť jsou včely podle veterinárního zákona považovány za hospodářská zvířata, která produkují živočišné produkty, reprezentované zejména medem a pylem. Hlavní přínos včelařství však spočívá v opylování, a to nejen kulturních plodin pěstovaných v rámci zemědělské činnosti. Právní úprava rybářství a myslivosti má mnohé společného. Přestože je o nich v rámci monografie pojednáno zvlášť, v rozboru jejich právní úpravy je v obou případech věnována pozornost jak aspektu chovu ryb, resp. zvěře, coby cílevědomé činnosti, tak aspektu, který spočívá ve výkonu práva rybářského, resp. práva myslivosti. Jak poměrně výstižně uvádí monografie, právní úprava rybářství, resp. myslivosti v podstatě odpovídá na otázky „Kdo? Co? Kdy? Kde? Jak? Smí lovit.“<sup>3</sup>

Velmi vítat lze zařazení kapitoly desáté, která rozebírá specifika právní úpravy ekologického zemědělství, a to zejména vzhledem k tomu, že se zbytek monografie věnuje převážně zemědělství konvenčnímu a také vzhledem k tomu, že se ekologické zemědělství stalo významným předmětem zájmu široké veřejnosti, ve které stoupá zájem o jeho produkty, zejména biopotraviny.<sup>4</sup> Kromě povinností ekologického zemědělce se lze v rámci této kapitoly seznámit mimo jiné také se závaznými pravidly osvědčování a označování biopotravin a bioproduktů. Znalosti těchto pravidel jsou způsobilé podpořit důvěru spotřebitelů v bioprodukty a usnadnit jejich případnou spotřebitelskou volbu ve vztahu k nim. Také proto je přínosné a vhodné tyto znalosti šířit.

Na kapitolu o ekologickém zemědělství téměř organicky navazuje kapitola o potravinovém právu a krmivech. Stručné a přehledné zpracování velmi rozsáhlé problematiky potravinového práva bylo jistě pro autory velkou výzvou, zejména ve vztahu k tomu, jaký aspekt této oblasti práva z pojednání vynechat. Zařadit mimo pojednání o zásadách potravinového práva, pramenech právní úpravy a základních povinnostech, výklad o označování a bezpečnosti potravin, byla volba jednoznačně šťastná. Právní regulaci krmiv je v rámci kapitoly věnována pozornost spíše jen symbolická. To je však s ohledem na rozsah monografie a množství v ní zpracovaných témat pochopitelné.

3 Viz strana 117 monografie *Zemědělské právo*.

4 K tomu blíže například Rostoucí zájem o biopotraviny. In: *Informační centrum bezpečnosti potravin* [online]. 2015 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: <http://www.bezpecnostpotravin.cz/rostouci-zajem-o-biopotraviny.aspx> nebo Statistická šetření ekologického zemědělství: Zpráva o trhu s biopotravinami v ČR v roce 2013. In: *EAGRI* [online]. Brno, 2015 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: [http://eagri.cz/public/web/file/395242/Zprava\\_trhu\\_s\\_biopotravinami\\_2013\\_TU\\_4212.pdf](http://eagri.cz/public/web/file/395242/Zprava_trhu_s_biopotravinami_2013_TU_4212.pdf)

Dvanáctá kapitola poskytuje výklad právní úpravy nakládání s látkami a přípravky používanými v zemědělství, a to ve vztahu mimo jiné k zemědělskému půdnímu fondu, ochraně vod a ochraně ovzduší. Podrobněji je v rámci samostatných oddílů pojednáno zejména o hnojivech a přípravcích na ochranu rostlin coby nejběžnějších látek, se kterými je v zemědělství nakládáno. Znalosti pravidel, která se ke hnojivům a přípravkům na ochranu rostlin vztahují, jsou klíčové pro každého praktikujícího zemědělce, neboť jejich dodržování může být vynucováno i prostřednictvím krácení či odepření zemědělských dotací poskytovaných v rámci společné zemědělské politiky Evropské unie. Zpracování této problematiky v rámci monografie o zemědělském právu se s ohledem na výše uvedené tedy jeví jako velmi vhodné a přínosné.

Stranou pozornosti monografie nezůstala ani poněkud kontroverzní témata, mezi která se již nějakou dobu řadí také geneticky modifikované organismy a produkty, kterým je věnována třináctá kapitola. Kromě vyložení smyslu, hlavních principů a pramenů právní úpravy se text kapitoly zaobírá také vysvětlením aplikace principu „předběžné opatrnosti“, který patří mezi základní principy práva životního prostředí a který je typický právě pro právní úpravu geneticky modifikovaných organismů a produktů.

Závěrečné dvě kapitoly jsou, jak již bylo předesláno výše, věnovány mezinárodněprávním aspektům zemědělství a zemědělskému právu v Evropské unii. Lze se v jejich rámci seznámit se závazky České republiky plynoucími z dohod uzavřených na půdě Mezinárodní obchodní organizace, Organizace spojených národů i dalších mezinárodních organizací. Zvláštní oddíl je věnován závazkům plynoucím z multilaterálních a bilaterálních mezinárodních smluv. V rámci kapitoly o zemědělském právu Evropské unie je hlavní pozornost věnována zejména dílčím aspektům společné zemědělské politiky Evropské unie.

Za poslední kapitolou následuje již jen anglicky psané „Summary“, které je zjevně překladem česky psané předmluvy, seznam použité literatury, stručné představení autorů a věcný rejstřík. Seznam zkratk je, stejně jako česky psaná předmluva, umístěn nikoli na konci, nýbrž na začátku monografie.

Jak již bylo předesláno výše, monografie na téma zemědělské právo na českém trhu s právní literaturou dlouho chyběla. S ohledem na tuto skutečnost a také s přihlédnutím k tomu, že je monografie *Zemědělské právo* napsána přehledně a přístupně, lze očekávat, že by mohla mít mezi čtenáři úspěch. Z hlediska potenciální skupiny čtenářů lze tvrdit, že monografie *Zemědělské právo* může sloužit jako velmi dobrý „odrazový můstek“ pro kohokoli, kdo by se chtěl problematikou zemědělského práva zabývat. Má potenciál zaujmout nejen čtenáře z řad vědeckých a akademických pracovníků, ale také čtenáře z odborné i široké veřejnosti. Lze se domnívat, že by si tato monografie mohla získat své místo i v knihovnách praktikujících zemědělců, včelařů, myslivců apod. Pro ty je totiž poměrně příznačné, že se dobře vyznají v právní úpravě, která na ně bezprostředně dopadá, uniká jim však širší kontext, kterému je v monografii *Zemědělské právo* věnována

nemalá pozornost. Vzhledem k informační bohatosti a věcnosti monografie si lze dobře představit i její využitelnost coby studijní pomůcky v kurzech zemědělského práva vyučovaných na právnických nebo i jiných fakultách. Upozornit na ni bude ostatně vhodné i v rámci výuky v kurzech práva životního prostředí. Je pravděpodobné, že si k ní najde cestu i veřejná správa, stejně jako poskytovatelé právních služeb a poradenství. Její přečtení, byť z důvodů toliko čistě informativních, směřujících k rozšíření obzorů, lze ale každopádně doporučit každému.